

938 me, že predsedníctvo klubu Vašu žiadosť zamietlo s tým, že terajší klub funkciu hospitantu organizačne nepozná.

Čo sa týka Vášho prijatia do niektorého z povereníctiev, ako konkrétne uvádzate, Povereníctvo pre veci vnútorné — súkromné poisťovanie — Vám oznamujeme, aby ste sa obrátili priamo na príslušné povereníctvo.

Doklady priložené k Vašej žiadosti, ako i žiadosť adresovanú Slovenskej národnej rade Vám v prílohe vraciame.

S prejavom úplnej úcty

Dr. Lettrich, tajomník."

Na této korespondenci nás přirozeně nezajímá osobní stránka věci, ale především politický postup čs. národních socialistů na Slovensku a politická pozice, kterou při systému dvou stran národní socialisté měli. I když tato korespondence nabádá k určité opatrnosti vůči Zimovi (dopis ve Slováků, trestní případ se Starým a j.), jedno je však pozoruhodné: Zima až s naivní otevřeností sděluje jak straně komunistické, tak demokratické určitá fakta z vnitřního života nár. soc. strany, v obou případech pak téměř úplně stejně, dovolává se svědectví žijících lidí atd., takže tato politická sdělení Zimova je třeba považovati za značně věrohodná. O tom jsem se také přesvědčil rozhovory i s jinými členy strany nár. socialistické.

[...]²

SÚA Praha. A 1-53-5/387—392. Originál Strojopisný priepis.

575

1945, január 25. [Front.] — Zpráva štábu partizánskeho hnutia pri Vojenskej rade 1. ukrajinského frontu o rozvíjaní partizánskeho hnutia v Československu zaslaná Kl. Gottwaldovi a J. Dimitrovovi do Moskvy.

V súvislosti so situáciou, ktorá sa vytvorila na frontoch, Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia a Vojenská rada 1. ukrajinského frontu sa rozhodli zjednotiť riadenie partizánskeho hnutia v Československu a podriadili ho štábu partizánskeho hnutia pri Vojenskej rade 4. ukrajinského frontu. V dôsledku toho štáb partizánskeho hnutia pri 1. ukrajinskom fronte zastavuje svoju prácu. V súvislosti s tým Vám predkladám zprávu o práci štábu partizánskeho hnutia pri 1. ukrajinskom fronte od 1. 10. 1944 do 22. 1. 1945.

Situácia partizánskeho hnutia na začiatku októbra 1944

Podľa neúplných údajov pôsobilo na Slovensku na začiatku októbra asi 15 000 partizánov.

Časť partizánskych brigád pod velením slovenského partizánskeho štábu (Asmolv — Šmidke — Slánský) hrala veľkú úlohu pri obrane oslobodeného územia

² Nasleduje 11 strán, ktoré Uhlíř venuje zhrnutiu svojich rozhovorov s bývalými národnými socialistami („trosečníkmi nár. soc.“ — ako ich nazval Šverma), cituje článok bansko-bystrickej Pravdy zo 4. 10. 1944 a svoju depešu, ktorú odoslal 13. 10. 1944 dr. J. Stránskemu do Londýna so zprávu o situácii národných socialistov na Slovensku (dokument čís. 422). V závere cituje Uhlíř v plnom znení vyššie jedenástránkový list J. V. Zimu dr. Jar. Stránskemu.

stredného Slovenska. Druhá časť partizánov pôsobila v tyle útočiacich nemeckých vojsk. 939

Partizánske brigády držali obranu na veľmi dôležitých úsekoch, napríklad:

Jegorovova brigáda v počte 3070 ľudí bránila priestor Liptovská Štiavnica — západne od Ružomberka, Rybárpole, Kralovany, Podhradie, Belá, Turč. Blatnica, Rakša po Dolnú Štubňu.

Popovova brigáda: v počte 1524 ľudí — západne od Turč. Sv. Martina, západne od Vrútok, Kamenná Poruba, Rajec, Gajdel.

Sečanského brigáda: v počte 962 ľudí — priestor Handlová, Nová Lehota, Lovčica, Sv. Kríž n/Hronom.

Veličkova brigáda: v počte 2080 ľudí — priestor Ban. Štiavnica, Senohrad, Tomášovce.

Bielikova brigáda: v počte 880 ľudí — priestor Dobšiná, Červená Skala.

Voľanského brigáda — priestor od Popradu po Ružomberok.

Jednotky slovenskej povstaleckej armády bránili iné priestory a bojovali spoločne s partizánskymi brigádami. Zo všetkých hlásení je zrejmé, že partizánske brigády bojovali hrdinsky a boli príkladom jednotkám slovenskej armády.

V tyle útočiacich nemeckých vojsk pôsobilo 17 partizánskych zväzkov, brigád a oddielov. Kokinov zväzok v počte 720 ľudí pôsobil v priestore severne od Humenného; zväzok Dibrovov v počte 1570 ľudí západne od Trenčína a Polova brigáda v počte 800 ľudí východne od Trenčína; brigáda Ušiaka-Murzina v počte 300 ľudí pôsobila južne od Moravskej Ostravy. Oddiely Kvitinského, Sadilenka, Logvinenka, Martynova a Ivanova v priestore Rožňava—Tisovec—Dobšiná.

Nemci pripravili útok, aby zničili povstalecké vojská a partizánske hnutie. Bolo nevyhnutné vytvoriť jednotné rozhodné velenie nad všetkými bojujúcimi silami. Avšak v skutočnosti nebola medzi štábom generála Viesta a štábom slovenských partizánov taká koordinácia, ktorá by dovoľovala jednotu akcií a jednotné využitie výzbroje a záloh. Táto situácia viedla k sporom. Generál Golian žiadal od Jegorova slovenských vojakov, čo Jegorov odmietol.

Slovenská armáda ani partizánske brigády nemali k dispozícii dostatok protitankovej výzbroje.

Rozkaz maršala s. Koneva

Dňa 7. októbra náčelník štábu partizánskeho hnutia a československý zástupca v štábe partizánskeho hnutia podali zprávu Vojenskej rade 1. ukrajinského frontu. Po dlhšej rozprave vydal maršal Sovietskeho sväzu tento rozkaz:

1. Vytvoríť na oslobodenom území Slovenska pod velením Viesta jednotné velenie a podriadiť mu všetky partizánske brigády, ktoré bránia oslobodené územie. Slovenský partizánsky štáb musí svoje akcie koordinovať so štábom generála Viesta.

2. Štáb partizánskeho hnutia bude riadiť všetky jemu podriadené oddiely a brigády, bojujúce oddiely zabezpečovať materiálom, najmä protitankovými prostriedkami.

3. Žiadať od všetkých brigád pôsobiacich v tyle Nemcov zosilnenie bojovej činnosti na hlavných komunikáciách, ničiť živú silu nepriateľa.

4. Vysadzovaním desantov a vysielaním oddielov pôsobiacich na Slovensku organizovať partizánske hnutie v Čechách a na Morave.

Štáb partizánskeho hnutia sa usiloval splniť tento rozkaz. Odovzdal obsah rozkazu slovenskému partizánskému štábu (Asmolovovi) a pokyny všetkým oddielom a vybavil oddiely podľa možnosti zbraňami a muníciou.

V polovici októbra začali Nemci útok na oslobodené územie. Útok na úsek brigády Popova v priestore Kamenná Poruba bol odrazený. Z Turč. Sv. Martina Nemci útočili na pozície Jegorova v Podhradí, Belej, Turč. Blatnici a v Rakši. Nemcom sa podarilo veľkou prevahou síl a techniky vytlačiť partizánov z dedín, ktoré bránili. V Novej Lehote a v Janovej Lehote Nemci útočili na pozície Sečanského. Z juhu šli v smere Ban. Štiavnica—Zvolen, pričom útočili na celú obrannú líniu Veličkovovej brigády. Z východu útočili v priestore Dobšiná—Červená Skala.

V ťažkých bojoch sa Nemcom podarilo rozbiť obranu na úseku Banská Štiavnica—Zvolen, súčasne prerazili obranu pri Dobšinej a postupovali z východu na Brezno. Štáb slovenskej armády organizoval obranu Ban. Bystrice, ale prevahou nepriateľských síl boli i tieto vojská vytlačené a 27. októbra Nemci obsadili Ban. Bystricu.

Obsadenie oslobodeného územia s mestami Zvolen, Ban. Bystrica a Brezno bolo ťažkým úderom pre slovenskú armádu a tiež pre partizánske brigády. Spojenie, zásobovanie potravinami a muníciou boli prerušené. Jednotlivé štáby partizánskych brigád a veliteľstvá práporov a iných jednotiek boli bez spojenia.

Partizánsky štáb (Asmolova — Slánskeho) odišiel 26. 10. do Nízkych Tatier, pričom stratil možnosť rádiového spojenia s brigádami.

Do Nízkych Tatier odišli tiež partizánske brigády Jegorova a Veličku a stratili spojenie s mnohými oddielmi. Brigády Bielika a Sečanského odišli do blízkych hôr.

Druhá československá paradesantná brigáda, ktorá držala obranu Ban. Bystrice, bola rozdelená. Jedna skupina v počte 400 ľudí pod velením plk. Přikryla odišla do hôr východne od Heľpy, druhá skupina v počte 80 ľudí pod velením pplk. Lichnera odišla do priestoru Lubietovej. Časť brigády bola zajatá.

Slovenská armáda sa rozutekala, lebo ani dôstojníci ani vojaci neboli pripravení na ťažké podmienky partizánskeho boja. Dôstojníci vydali svojim podriadeným rozkaz, aby zahodili zbrane a rozišli sa domov. Len nepatrná skupina slovenských dôstojníkov odišla spolu s vojakmi do hôr. Štáb generála Viesta tiež odišiel do hôr a neskôr bol podľa existujúcich zprávk obkľúčený a Viest s Golianom boli zajatí.

V priebehu útoku na oslobodené územie mali Nemci ťažké straty.

Štáb partizánskeho hnutia ihneď rozkázal všetkým partizánskym oddielom a brigádám obnoviť stratené spojenie s oddielmi, nadviazať spojenie s rozptýlenými vojakmi slovenskej armády, formovať nové oddiely a pôsobiť partizánskymi metódami na komunikáciách, ničiť techniku a živú silu nepriateľa.

Na základe týchto rozkazov vykonali partizánske brigády veľa práce. Asmolov štáb organizoval 4 partizánske pluky, oddiel Sadilenka nadviazal spojenie s oddielmi slovenskej armády (kpt. Neumann — 100 ľudí, kpt. Remeň — 35 ľudí, major Krátký — 50 ľudí), spojil sa s pplk. Lichnerom a spolupracoval pri organizácii jeho brigády. Veličko nadviazal spojenie so skupinami slovenskej armády (Feldšer — 97 ľudí, kpt. Sokol, por. Marčenko). Jegorov organizoval v priestore Ban. Bystrica—Brezno miestne ilegálne oddiely. Oddiel Kvitinského vzrástol zo 106 na 380 ľudí.

Po obsadení Banskej Bystrice Nemcami slovenský partizánsky štáb stratil možnosť rádiového spojenia s podriadenými brigádami a nemohol ich ďalej riadiť. Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia vzhľadom na túto situáciu odovzdal brigády Jegorova, Veličku, Sečanského, Bielika a Popova do operatívneho podriadenia štábu partizánskeho hnutia 1. ukrajinského frontu.

V čase útoku Nemcov na oslobodené územie partizánske zväzky, brigády a oddiely zosilňovali svoju činnosť podľa rozkazov štábu.

Kokinov zväzok pôsobiaci v priestore Stropkov—Humenné vyhodil do vzduchu 22 vojenských vlakov so živou silou a technikou nepriateľa, vyhodil 23 mostov a zničil celý rad posádok, medzi nimi štáb 97. horskej streleckej divízie.

Dibrovov zväzok pôsobiaci v priestore západne od Trenčína uskutočnil veľké

diverzie na železnici Myjava—Stará Turá—Nové Mesto n/Váhom, rozbil niekoľko nemeckých posádok, viedol veľké boje s obkľučujúcimi silami, dvakrát sa prebil z obkľúčená. V týchto operáciách bolo zabitých viac ako 800 Nemcov.

Brigáda Ušiak-Murzin pôsobiaci v priestore južne od Moravskej Ostravy, uskutočnila mnoho prepádov nemeckých posádok. Zneškodnila okolo 500 vojakov a dôstojníkov. Súčasne urobila veľkú prácu pri organizovaní a riadení ilegálnych organizácií v priestore Moravskej Ostravy.

Ostatné oddiely pôsobili na komunikáciách, ničili živú silu a techniku a dosahovali pritom veľké úspechy.

Po obsadení Banskej Bystrice stratilo mnoho slovenských vojakov a dôstojníkov nachádzajúcich sa v partizánskych oddieloch vieru vo víťazstvo a dochádzalo k dezerciam.

Obdobie po obsadení Ban. Bystrice

Nemci pokračovali v bojoch proti ustupujúcim partizánskym brigádám, aby ich úplne zničili. Súčasne organizovali rozsiahle štvanice proti partizánom v priestoroch západne od Zvolena a východne od Trenčína, v Malých a Bielych Karpatoch a v Beskydách. Nemci nasadili v týchto priestoroch proti partizánom do 35 000 ľudí, najmä vlasovcov. V boji proti partizánom vysielali Nemci vo zvýšenom počte k partizánom svojich agentov a špiónov s úlohou zabíjať veliteľov, rozkladať oddiely a zisťovať ich rozmiestnenie a početné stavy.

O týchto otázkach vydal štáb partizánom tieto inštrukcie:

1. Odišť z priestorov prenasledovania smerom na Moravu.
2. Zvýšiť ostražitosť proti špiónom a agentom.
3. Narušovať morálku nepriateľských síl.

Na príkaz štábu odišli partizánske brigády a oddiely z týchto priestorov. Pola prešiel do priestoru južne od Trenčína, Snežinský prekročil rieku Váh a stiahol sa do priestoru severne od Myjavy, oddiely Martynova a Ivanova prešli na sever do priestoru Považskej Bystrice. Zväzok Brunovského odišiel do oblasti Beskyd. Oddiely a brigády viedli neustály boj proti nepriateľským jednotkám, ktoré ich obkľučovali a utrpeli pritom ťažké straty.

Oddiel Martynova bol v priestore Slovenského Pravna rozdelený. V boji utrpel ťažké straty.

Zväzok Brunovského-Lošakova sa dostal v priestore Veľkej Bytče do obkľúčená, skvelým manévrom porazil nepriateľa, ale potom bol nútený sa presunúť na východ.

Brigáda Polu-Klokova bola obkľúčená, ale prebila sa. Časť brigády bola rozptýlená.

Brigáda Ušiaka-Murzina bola dvakrát obkľúčená. Z prvého obkľúčená sa prebila so stratou 138 ľudí, v druhom obkľúčení bola rozbitá. Časť bojovníkov v počte 60 ľudí sa pripojila k partizánskemu zväzku Brunovského a časť k oddielu Dmitrijeva.

Brigáda Sečanského bola po ťažkých bojoch rozptýlená, avšak zachránila jadro brigády a rádiové spojenie.

Oddiely Savelieva a Maksimova sa úspešne prebili z obkľúčená.

Nehľadiac na straty, základné sily týchto brigád sa zachránili, pokračujú v boji proti nepriateľovi a zvyšujú svoj počet.

Podľa druhého rozkazu partizánske oddiely zosilňovali boj proti špiónom a agentom. Podľa neúplných údajov bolo okolo 500 špiónov a agentov odhalených a zastrelených. Výsluchom špiónov sa zistilo, že v Brezne sa nachádza škola pre špiónov, odkiaľ vyšlo po prvý raz 27 špiónov. Druhý beh, v ktorom sa pripravovalo 150 ľudí, bol podľa údajov zväzku Sadilenka úplne zničený našim letectvom.

Podľa tretieho rozkazu brigády rozvinuli úsilie o rozloženie nepriateľských síl. Zväzok Snežinského organizoval povstanie tzv. východoturkeštanskej légie. Následkom rozkladu sa celá táto jednotka v počte 3024 ľudí rozutekala. Bielikova

brigáda poslala list do tábora vlasovcov. List sa dostal do rúk nemeckého štábu, 300 vlasovcov bolo zastrelených a ďalší boli odoslaní do koncentračného tábora. Sadilenko organizoval oddiel 72 Maďarov a Jegorov oddiel 42 Maďarov.

Na východnom Slovensku Nemci útočili proti partizánskym oddielom Berenštejna, Majorova, Kurova a prinútili ich presunúť sa do priestoru Kokinovho zväzku. Nemci zahájili 20. novembra s veľkými silami tankov a pechoty útok na partizánsky priestor severne od Humenného. Partizánsky zväzok sa v boji stiahol na sever, pripravujúc sa na prielom frontovej línie. Po starostlivom prieskume prelomil zväzok 24. novembra v počte 1200 ľudí priamym útokom líniu frontu v priestore Habury, pričom zničil 21 palebných pevnôstok a veľké množstvo nepriateľských síl. V dôsledku prielomu frontovej línie Nemci na tomto úseku stiahli obranu, a tým uľahčili postup 4. ukrajinského frontu a Československého armádneho sboru do priestoru Medzilaborce—Havaj—Stropkov. Za prielom frontu vyznamenal veliteľ 4. ukrajinského frontu 30 veliteľov a bojovníkov partizánskeho zväzku.

V priestore Vihorlatu prešli partizánske oddiely Perečinského a Mahoritu po skončení bojov frontovú líniu.

Podľa hlásení Kokinovho zväzku a oddielov Berenštejna, Majorova, Kurova, Perečinského, Mahoritu a Iljina v období, keď tieto jednotky bojovali v tyle nepriateľa, bolo v priestore východného Slovenska zabitých 8130 nepriateľských vojakov a dôstojníkov a 2381 bolo ranených. Partizáni ďalej zničili 50 vojenských vlakov, 645 vagónov so živou silou a technikou, 79 plošinových vozňov, 251 automobilov a mnoho ďalšieho vojenského materiálu.

Keď sa priblížil front, dal štáb partizánskym formáciám tento rozkaz:

1. Zosilniť akcie na nepriateľských komunikáciách a ničiť dopravu. Znemožniť Nemcom pravidelné zásobovanie ustupujúcich jednotiek.

2. Zosilniť organizáciu miestnych oddielov, s postupom frontu útočiť na ustupujúce vojská a vyvolať ľudové povstanie v jednotlivých oblastiach.

Podľa neúplných údajov partizánske brigády a oddiely v čase od 1. októbra do 22. januára zabili 12 049 vojakov a dôstojníkov, ranených bolo 1198, zničili 81 vojenských vlakov, 85 rušňov, 544 vagónov, 47 plošinových vozňov, 416 automobilov a množstvo ďalšieho vojenského materiálu.

K 22. januáru 1945 pôsobil na území Československa 44 partizánskych zväzkov, 11 brigád a 9 oddielov v celkovom počte do 10 000 ľudí (vrátane oddielov, ktoré dočasne stratili spojenie).

Štáb vykonal veľkú prácu pri organizovaní partizánskeho hnutia v Čechách a na Morave. Dosiaľ sa tu však nepodarilo organizovať široké celonárodné partizánske hnutie.

Štáb pripravil 10 výsadkových oddielov, z ktorých 8 bolo do 22. januára 1945 zhodených do priestoru Moravy a Čiech. Okrem technickej prípravy štáb venoval veľkú pozornosť politickej príprave parašutistov, čo sa prejavilo na organizátorskej práci, ktorú oddiely uskutočňujú, napríklad:

Fominov oddiel sa v priestore Čáslav—Pardubice spojil s ilegálnym hnutím a vyrástol na brigádu v počte vyše 200 ľudí.

Oddiel Dmitrijeva sa v priestore severne od Brna niekoľkokrát dostal do obkľúčenia, avšak napriek tomu si uchránil svoje sily a vyrástol na 87 ľudí.

Oddiely Meľnikova a Labunského, ktoré pri vysadení stratili rádiovú aparatúru dlho nemohli nadviazať spojenie so štábom. Fominovi a Dmitrijevi bolo určené spojiť sa s týmito oddielmi, ktoré sa teraz nachádzajú na Fominovej a Dmitrijevej základni.

Savelievov oddiel v priestore južne od Moravskej Ostravy podniká akcie proti nemeckým komunikáciám v priestore Čadca—Těšín. Vyrástol na 62 ľudí.

V januári boli vysadené oddiely Sokolova, Šnajdera, Garnického a [...], na vysadenie sú pripravené oddiely Olesinského a Galkina.

Okrem bojovej činnosti prevádzajú oddiely a brigády každodenný prieskum nepriateľského tyla, takže štáb mohol v tomto období odovzdať frontovým štábom veľa cenných údajov.

943

* * *

Vojenská rada 1. ukrajinského frontu vysoko ocenila prácu partizánskeho štábu a rad pracovníkov štábu bol vyznamenaný vládnymi vyznamenaniami.

Prihliadajúc na meniacu sa situáciu v nepriateľskom tyle, dával štáb správne inštrukcie a zabezpečoval plnenie príkazov Vojenskej rady 1. ukrajinského frontu. Na čele rozsiahleho slovenského partizánskeho hnutia spôsobil nepriateľovi veľké škody. Za obdobie činnosti štábu bolo na území Československa zničených a poškodených 225 vojenských vlakov, 170 rušňov, 1608 vagónov, 325 plošinových vozňov, 722 automobilov; 21 966 nepriateľských vojakov a dôstojníkov bolo zabitých, 3830 ranených.

Štáb začal organizovať partizánske hnutie v Čechách a na Morave.

Podľa svojich možností zásoboval štáb bojujúce partizánske oddiely. Avšak v poslednom čase v dôsledku nepriaznivého počasia pre lety a pretože nedisponoval lietadlami, nemohol plne zabezpečiť partizánske oddiely a brigády všetkým, čo potrebovali.

Partizánske oddiely, brigády a zväzky, ktoré pôsobili pod operatívnym vedením štábu partizánskeho hnutia 1. ukrajinského frontu, boli na príkaz Vojenskej rady podriadené štábu 4. ukrajinského frontu. Súčasne tam boli preradení niektorí pracovníci štábu a odovzdaný príslušný inventár.

Československý zástupca pri štábe A. A. Schramm prejde po vybavení potrebných záležitostí k štábu partizánskeho hnutia 4. ukrajinského frontu.

Za aktívnu a skvelú organizáciu partizánskeho hnutia na území Československa spolu so štábom partizánskeho hnutia 1. ukrajinského frontu žiadam československú vládu o vyznamenanie pracovníkov štábu československými vyznamenaniami podľa priložených návrhov.

Náčelník štábu partizánskeho hnutia
pri Vojenskej rade 1. ukrajinského frontu
Hrdina Sovietskeho sväzu podplukovník
Bovkun

Československý zástupca pri štábe partizánskeho hnutia 1. ukrajinského frontu
Schramm A.

AÚD KSČ Praha, 1945/542. Strojopisný priepis. (Z ruštiny preložil VP.) — Cesta ke Květnu, dok. 106, Praha 1965.